

ЛЕБЕДЄВ І. В.

LEBEDYEV I.V.

СОЦІАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ТУРИЗМУ

SOCIAL IMPORTANCE OF TOURISM

Одеський національний економічний університет

д.е.н., доцент, м. Одеса, Україна

У низці документів ООН, ЮНВТО та інших міжнародних організацій неодноразово підкреслювалося, що туризм є ефективним фактором розвитку як економіки, так і соціальної сфери країни. Соціальна складова туризму - це багатоаспектне явище, що має подвійну природу. З одного боку, це соціальні ресурси, засоби здійснення туристичної діяльності, з іншого - це соціальні результати, що роблять потужний зворотній вплив на соціально - економічний розвиток суспільства.

Соціальна роль туризму розкривається через широке коло соціально-економічних ефектів, а саме:

- сприяння росту економіки: сферу рекреації та туризму вигідно відрізняють такі чинники: невеликі початкові інвестиції; короткий термін окупності й досить високий рівень рентабельності; постійний та швидкозростаючий попит на послуги. Завдяки цьому темпи зростання туризму значно перевищують середньорічні темпи піднесення світової економіки в цілому і становлять 9-10 % на рік. Туризм здійснює мультиплікативний ефект на суміжні галузі і економіку у цілому;

- зростання зайнятості – згідно з розрахунками експертів ЮНВТО, 1 турист створює 10 робочих місць в індустрії туризму і суміжних галузях, що забезпечують виробництво і споживання товарів і послуг для туристів;

- підвищення рівня життя прямо (через виплату зарплати працівникам цієї сфери) і опосередковано (через пожвавлення суміжних галузей - транспорту, комунального господарства, громадського харчування, виробництва спорядження, супутніх товарів, сувенірів тощо);

- сприяння відновленню здоров'я населення, фізичних і психічних сил працівників, і тем самим – підвищенню продуктивності праці;
- поповнення державного і місцевих бюджетів через сплату податків і зборів суб'єктами підприємницької діяльності;
- сприяння покращенню інфраструктури і благоустрою міст і селищ;
- розвиток людського потенціалу - індивідуального і сукупного (спільнот, регіонів, країн і людства в цілому).

Соціальна роль туризму реалізується через гуманітарно-соціальні функції, основними з яких є:

- виховна – формує відчуття патріотизму, колективізму, моральних та етичних цінностей;
- освітня – поповнює та закріплює знання з питань краєзнавства, природознавства, географії; знайомство з культурою і традиціями країн і народів світу тощо;
- оздоровча – оптимальний режим фізичних навантажень, використання сприятливого впливу природних факторів на стан організму, дотримання правил особистої та громадської гігієни, розвиток адаптивних можливостей, підтримка організму на належному рівні фізичної підготовки;
- спортивна – фізичне виховання, підготовки людей, особливо молоді, до трудової та інших суспільно корисних видів діяльності.

Як свідчать дослідження, оздоровлення дає змогу скоротити витрати на тимчасову непрацездатність одного зайнятого на 3-4 дні щорічно, знизити втрати робочого часу від скорочення смертності у працездатному віці на 6-7 днів щорічно, зменшити перебування на лікуванні в стаціонарі на 2-3 дні, підвищити продуктивність праці на 3 % [1, С. 174-175].

Туризм є дієвим фактором забезпечення якості життя, що проявляється не тільки у збільшенні доходів і споживання, але й свідомій трансформації структури потреб, їх зміщення вбік соціальних, культурних і духовних потреб людини; цільовій орієнтації не лише на комфортність життя та доступність до

зростаючої сукупності благ, але й на гармонійне існування людини в складному та мінливому економічному, соціальному і природному середовищі [2, С.21].

Україна має потужний рекреаційний потенціал: курортні та рекреаційні зони займають майже 13 % її території. Останніми роками розвиток рекреаційно-туристичної сфери в Україні характеризується різноспрямованими тенденціями: кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної у 2016 р. у порівнянні з 2013 р. скоротилася на 15 %, обсяг рекреаційно-туристичних та соціально-культурних послуг, реалізованих населенню протягом 2001-2014 рр. зростав, але кількість відповідних об'єктів суттєво скоротилася, особливо - спеціалізованих засобів розміщення (санаторіїв і т. п.) - на 41,6%, чисельність обслугованих скоротилася на 47 % [3, С. 121; 2, С. 6-8, 21].

Незважаючи на значний потенціал для розвитку туристичної сфери, Україна продовжує втрачати свої позиції: згідно з опублікованим нещодавно дослідженням Всесвітнього економічного форуму, в рейтингу світової туристичної конкурентоспроможності за 2017 рік Україна посідає на 88 місці з 136, поруч із Гватемалою, Тунісом, Македонією [4]. У структурі ВВП України доля туристичної галузі складає лише 1,4 %, доля зайнятих у туристичній сфері - 1,2%, у той час як на глобальному рівні – 10 % світового ВВП і більш ніж 9 % зайнятих [5].

Не сприяють розвитку туризму негативні явища у теперішньому соціально-економічному становищі країни: військові події на сході, економічна криза, збіднення населення, соціальні конфлікти, корупція, ріст злочинності. Так, за період з 2013 г. викрадення людей збільшилися у 2 рази, навмисні вбивства – на 86%, викрадення транспорту – на 80% [5].

Соціальні ресурси для розвитку туризму в Одеському регіоні, на наш погляд, є найважливішими. Ми не можемо конкурувати ні за природними, ні за матеріальними ресурсами з іншими європейськими курортними регіонами - Середземномор'ям, Адріатикою, Чорноморським узбережжям Криму і Кавказу. Одеса приваблює туристів не стільки пляжами, скільки своїм неповторним колоритом, великою культурною спадщиною, гумором, доброзичливим

ставленням одеситів до приїжджих. У нас не було проблем ні з питань мови, ні з політичних, національних питань, ставлення до історичних пам'ятників, символів, традицій. Тепер, на жаль, ситуація інша, що спровокувало суттєво зменшення кількості іноземних туристів. Без нормалізації становища у державі важко сподіватися на притік іноземних туристів.

Рекомендації: Відзначаючи велику роль, яку мають рекреація, оздоровлення і туризм для здорового способу життя, вважаємо за доцільне підтримати пропозицію Федерації профспілок України про включення у Генеральну Угоду про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні положення про передбачення у фінансових планах підприємств і організацій коштів на забезпечення оздоровчих і спортивних заходів не менше ніж 0,3 % від фонду оплати праці.

Література: 1. Каленюк С. С., Котенко Т.М. Соціальні аспекти розвитку рекреації і туризму як значущого сегменту світового господарства: теоретико-методологічні засади / С.С. Каленюк, Т.М. Котенко // Науковий вісник УжНУ. Вип. 3. - 2015. - С. 172-176; 2. Антонюк В. П. Людська складова соціально-економічного розвитку / В. П. Антонюк, А. Д. Панькова // Людський капітал регіонів України в контексті інноваційного розвитку: моногр. / В. П. Антонюк, О. І. Амоша, Л. Г. Мельцер та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. - Донецьк, 2011. - С. 18-29; 3. Оздоровлення дітей у дитячих закладах оздоровлення і відпочинку влітку 2015 року : стат. бюл. / [відп. за вип. О.О. Кармазіна]. - К. : Державна служба статистики України, 2015. - 58 с.; 4. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017 [Electronic resource] / Mode of access: <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2017>; 5. Лебедев І.В. Рекреація та оздоровлення як фактори забезпечення гідної праці // Імперативи та інноваційні механізми забезпечення гідної праці в умовах становлення нової економіки : зб. тез доповідей учасників міжнар. наук.-практ. конф. : 25-26 квітня 2017 р. - К. : КНЕУ, 2017, С. 256.